

آشنایی با چاپارخانه میبد:

شهر میبد یکی از شهرهای تاریخی و زیبایی است که در استان یزد قرار دارد و بناها و بافت های تاریخی بسیاری را در خود جای داده است. مطابق با آنچه که در اسناد تاریخی وجود دارد بنیاد اولیه شهر میبد به دوران کهن تاریخ ایران بر می گردد. این نمونه ای بی نظیر از شهرهای باستانی ایران است که بسیاری از پدیده های شهری قدیم و بازمانده های کهن ایران زمین را در خود جای داده است. یکی از جاذبه هایی که در این مطلب از مجله ی گردشگری الی گشت می خواهیم درباره آن صحبت کنیم چاپارخانه میبد است. قدمت این بنای تاریخی به دوره قاجار بر می گردد و یک استراحتگاه بین راهی برای استراحت چاپارهای دولتی نیز بوده است. در ادامه همراه ما باشید تا بیشتر با چاپارخانه میبد آشنا شوید.

چاپارخانه های همواره از مهمترین ساختمان هایی بوده اند که در بین راه ها احداث می شدند. چاپارخانه میبد هم یکی از مهمترین استراحتگاه های بین راهی بوده و قدمت آن به دوره ی قاجار بر می گردد. این بنای تاریخی در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده و یکی از مراکز عمده پستی و چاپاری قدیم به حساب می آمده است. این مجموعه در مسیر راه باستانی ری کرمان و در کنار کاروانسرای میبد نیز احداث شده است. در چاپارخانه ها تعدادی اسب و پیک تازه نفس نگهداری می شدند تا از آن ها جهت ارسال و مبادله سریع نامه ها و امانت ها استفاده بشود. از این رو چاپارخانه ها به صورت قلعه و دژ ساخته می شدند که دفاع و حفاظت از آن میسر باشد و این اهمیت، از برج ها و دیوارهای بلند و روزنه های دیده بانی و تیراندازی و موقعیت خوب دفاعی آن پیدا است. همین حفظ امنیت یکی از مهمترین ویژگی هایی بوده که این چاپارخانه بر عهده داشته است.

مختصری از تاریخ چاپارخانه میبد:

سابقه ی ساخت چاپارخانه های در ایران به قرن ها پیش از اسلام بر می گردد. به طوری که هرودت و گزنفون در این باره توضیحاتی را ارائه کرده اند.

هرودت: در منازل، اسب‌های تندرو تدارک شده. به این ترتیب که چابک سوارها نوشته‌های دولتی را از مراکز تا نزدیک‌ترین چاپارخانه برده، به چاپاری که حاضر است می‌رساند و او فوراً حرکت کرده، آن را به چاپارخانه دوم می‌برد و باز تسلیم چاپاری می‌کند. بدین منوال شب و روز چاپارها در حرکت اند و اوامر مرکز را به ایالات می‌رسانند. راجع به سرعت حرکت چاپارها مورخ مذکور گوید که نمی‌توان تصور کرد که جنبنده‌ای سریعتر حرکت کند...

گزنفون: تاسیس چاپارخانه‌ها را به کوروش بزرگ نسبت داده و گوید که برای تعیین مسافت چاپارخانه‌ها از یکدیگر تجربه کردند که اسب در روز چقدر می‌تواند راه برود بی اینکه خسته شود و آن را میزان قرار دادند. اگر هم این گفته اغراق باشد، مسلم است که کسی نمی‌تواند به سرعت چاپارها حرکت کند.

در دوره سلطنت حکومت‌های اشکانی و ساسانی و بعد از اسلام نیز چاپارخانه‌ها برای دستگاه‌های دولتی اهمیت بسیار داشته‌اند و چاپارها علاوه بر انجام مراسلات، چشم و گوش حکومت نیز بوده‌اند و اخبار گوناگون را از نقاط مختلف به مرکز انتقال می‌دادند. «در دوره قاجاری مسافران ترجیح می‌دادند که در چاپارخانه‌ها اقامت کنند چون اطاق‌های آن تمیزتر از اطاق‌های کاروانسرا بوده. چاپارهای این دوره در مقابل دریافت وجهی مسافران را به مقصد می‌رساندند.

معماری چاپارخانه میبید:

چاپارخانه‌های بسیاری در این ایران وجود داشته‌اند که برای ساخت آن‌ها از خشت و گل استفاده می‌شده است اما بنابر هر دلیل در حال حاضر تعداد کمی از آن‌ها باقی مانده و یکی از آنها همین چاپارخانه ی قدیمی است که در کناری کاروانسرای میبید واقع شده است و آن طور که از ظاهرش مشخص است نسبتاً سالم است و دارای برج و بارو برای محافظین است که تامین امنیت افراد داخل چاپارخانه را بر عهده دارد. این ساختمان‌ها به

تبعیت از سایر ابنیه فلات مرکزی ایران، دارای یک حیاط مرکزی است و آخورها در دورتادور حیاط آن واقع شده است.

در سه طرف پشت آخورها اصطبل هایی قرار داده شده است که در زمستان ها و شب ها اسب ها و دیگر چهارپایان را در آن جا نگهداری می کردند.

بین حیاط و جبهه ورودی ساختمان اطاق هایی برای اقامت مسافران قرار داشت که تقسیم بندی فضا و شکل کالبدی چاپارخانه ها نیز همانند کاروانسراها نیز بوده است. این مجموعه علاوه بر اینکه جای مناسبی برای استراحت چاپارها بود نیز از آنها در فضای داخلی ساختمان در مقابل شرایط نامساعد اقلیمی نیز محافظت می کرده است؛

در داخل چاپارخانه ها یک محیط زیست اقلیمی کوچک و مستقل وجود دارد و شرایط محیطی داخل بنا را در مقابل نوسانات بسیار زیاد درجه حرارت و باد و طوفان معصون نگه می داشته است. با ورود اتومبیل و همچنین سیستم پست های جدید، عملکرد سنتی چاپارخانه ها و در نتیجه کالبد فیزیکی آنها رفته رفته از بین رفت و به طوری که در حال حاضر تنها خرابه هایی از آن ها باقی مانده است.

خشت و گل از جمله اصلی ترین مصالحی بوده اند که برای ساخت این بنا به کار برده شده است و در قسمت هایی از سردر ورودی، پشت بام و پای دیوارهای داخل حیاط آجرهایی نیز به کار برده شده است. از تزئینات مشهود در این بنا می توان به نمای آجری سردر ورودی آن و کنگره های بالای حصار چاپارخانه نیز اشاره کرد.

ثبت چاپارخانه میبد در فهرست آثار ملی:

همانطور که گفتیم با دایر شدن اداره پست امروزی و پیشرفت روز افزون ارسال نامه ها و کالاها بین شهرها و کشورها دیگر چاپارخانه های اهمیت خود را در جوامع شهری از دست دادند و در حال حاضر تنها ویرانه ای از آن ها باقی مانده که با مساعدت سازمان میراث فرهنگی تعدادی از آن ها نظیر چاپارخانه میبد مرمت شده اند و از آن ها به عنوان جاذبه های گردشگری مورد استفاده دارند. این اثر در تاریخ ۱۹ مرداد ۱۳۷۹ با شماره ثبت ۲۷۶۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. در حال حاضر ماکت های بسیار زیبایی از پستچیان قدیمی و اسبانی که نگهداری می کرده اند به همراه تمبرهای قدیمی، وسایل پست قدیم و اسناد و تصاویر تاریخی مربوط به پست نگهداری می کنند. پیشینه این روش به زمان هخامنشیان می رسد و این قدیمی ترین شیوه پست در جهان است؛ از این رو ایرانیان را مخترع پست می دانند.